

Párkapcsolati interakciók dinamikája: a Közös Rorschach Vizsgálat processzometriai továbbfejlesztése

Ph.D. tézisfüzet
Tóth-Vajna Rita

Mentális Egészségtudományok Doktori Iskola
Semmelweis Egyetem

Témavezető: Dr. Martos Tamás, Ph.D.

Hivatalos bírálók:

Dr. Kövi Zsuzsanna, Ph.D., egyetemi docens
Dr. Szalai Tamás Dömötör, Ph. D., egyetemi adjunktus

Szigorlati bizottság elnöke:

Dr. Feith Helga Judit, Ph.D., habilitált főiskolai tanár

Szigorlati bizottság tagjai:

Dr. Pataky Ilona, Ph.D., címzetes egyetemi tanár
Dr. Kővály Zoltán Ernő, Ph.D., habilitált egyetemi docens

Budapest, 2024

1. Bevezetés

A tíz, szimmetrikus, fekete-fehér, valamint színes Rorschach táblát (Rorschach, 1921) Blanchard (1959) óta számos módon alkalmazzák párkapcsolat vizsgálatára a nemzetközi és a hazai gyakorlatban is. A teszt során a feladat ugyan az: *„Próbáljanak megegyezni, hogy mire emlékeztetnek, mire hasonlítanak a következő képek.”* Viszont a különböző módszerek eltértek a vizsgált személyek számában és a köztük levő kapcsolatban (párkapcsolat, család, testvérek, barátok, munkatársak), az eljárás folyamatában (egyéni Rorschach is megelőzte a tesztet, mind a 10 táblát használták, vagy csak némelyiket) és a kapott adatok kiértékelésének változatos formáiban. Bagdy és munkatársai (2006) kifejlesztették a Közös Rorschach Vizsgálat egy processzometriai, azaz folyamatmérő, kapcsolatdinamikát vizsgáló verzióját, amelyet doktori kutatásom során továbbfejlesztettem, és a már megbízhatóan alkalmazható verzióját processzometriai Közös Rorschach Vizsgálat II (pKRV-II) néven ismertettem (Tóth-Vajna et al., 2024). A Közös Rorschach processzometria módszerének lényege, hogy a pár kommunikációját folyamatában vizsgáljuk. A módszer által vizsgált kommunikáció hasonlít egy „szabad” páros tánchoz, ahol egymás lépéseire reagálnak a partnerek. A pKRV-II képes egy egyezkedési folyamat során megfigyelni a

párkapcsolati interakciók dinamikáját a dominancia, a konstruktivitás és az érzelmi közelség dimenziói mentén.

2. Célkitűzés

Doktori disszertációm célja bemutatni a pKRV-II fejlesztési és validálási folyamatát, módszertanát, majd a használatával a párkapcsolati kommunikációról nyert eredményeket – a dimenziók összefüggéseit vizsgálva. Hipotéziseim a következők:

H1: A pKRV-II kódolási rendszere megbízhatóan elsajátítható és alkalmazható.

H2: A pKRV-II skálái megbízhatóak.

H3: A pKRV-II konvergens validálása sikeres.

H4: A partnerek közötti teljes egyezkedési folyamat során trendszerűen változik a partnerek konstruktivitása. Feltevésem szerint a partnerek konstruktivitása a folyamat során egyre magasabb.

H5: A partnerek közötti egyezkedési folyamat során a partnerek dominanciája és érzelmi közelsége hatással van a partnerek konstruktivitására. Feltevésem szerint a dominancia magasabb kifejezése, és az érzelmi közelség alacsonyabb kifejezése előre jelzi a saját és partnere alacsonyabb konstruktivitását.

H6: A partnerek közötti egyezkedési folyamat során, ha az egyik partner eltér a saját jellemző (átlagos) dominancia és érzelmi közelség szintjétől egy Rorschach táblán belül, az hatással van a partnerek konstruktivitására ugyan azon a táblán. Feltevésem szerint az egyéni átlagnál magasabb dominancia és alacsonyabb érzelmi közelség kifejezése további negatív irányú változást jelez előre a saját és partnere konstruktivitásában.

3. Módszerek

3.1. A pKRV-II bemutatása és fejlesztési folyamata

Doktori értekezésemben részletesen bemutatom a pKRV-II fejlesztési folyamatát és az új módszer alkalmazásának és kiértékelésének lépéseit.

3.2. Empirikus vizsgálatok

Kutatásomban, pszichológia szakos hallgatókkal való közös munka során 155, minimum egy éve együtt élő magyar heteroszexuális párral dolgoztunk együtt, akik nem vettek részt terápiában (sem egyéni, sem pár- vagy családterápiában), és nem álltak pszichiátriai kezelés alatt sem. A résztvevő férfiak átlag életkora 36,15 év (szórás: 12,42 év), nők átlag életkora 34,62 év (szórás: 11,86 év) volt. 134 pár a pKRV-II után kitöltötte a Páros

Megküzdés Kérdőív (DCI-H) és a Kapcsolati Elégedettség Skála (RAS-H) magyar változatát.

3.2.1. Adatok elemzése

Hipotézisem tesztelésekor az alábbi eljárásokat alkalmaztam:

H1: A pKRV-II kódolási rendszer megbízhatóságának tesztelésekor a tanulók és a szakértői kódolás adatain végeztem intraklassz korrelációt.

H2: A pKRV-II dominancia, konstruktivitás és érzelmi közelség dimenzióit férfire és nőre külön bontva kialakítottam 6 skálát, melyek megbízhatóságának vizsgálatkor összetartozó mintás t-próbát számítottam és a Cohen féle d-értékek segítségével ellenőriztem, hogy mekkora hatásméretű nemi különbségek vannak a dimenziókon belül, majd megvizsgáltam a skálák belső konzisztenciáját.

H3: A pKRV-II konvergens validálása során a teszt hat skáláját hasonlítottam össze a DCI-H és a RAS-H skáláival korreláció, valamint az összetartozó adatok komplex rendszerének feltárására alkalmas Aktor Partner Interdependencia Modell (APIM) segítségével.

H4-6: A pKRV-II interakció dinamikai összefüggéseinek vizsgálatára a Diádikus Multilevel Modell elemzését

használtam, ahol a partnerek dominanciájának és érzelmi közelségének hatását elemeztem a partnerek konstruktivitására az egyezkedési folyamat során. A H4-nél a konstruktivitás időbeli változását, a H5-nél a dominancia és az érzelmi közelség hatását néztem a konstruktivitásra a modell 2. szintjén, a párok közötti összefüggésekben, míg a H6-nál a modell 1. szintjén, a páron belüli, átlagos jellemzőktől való eltérések hatásait.

4. Eredmények

Kutatásom során az alábbi eredményeket kaptam, melyeket a hipotézisem sorrendjében mutatom be.

H1: A pKRV-II kódolási rendszerének megbízhatóságát tesztelve három kódoló, 15 jegyzőkönyv kódolását összehasonlító intraklassz korrelációs együtthatóinak átlaga mindhárom dimenziónál meghaladta egyéni méréseknél az $r = 0,721$ -et, átlagos méréseknél az $r = 0,832$ -t (minden együttható esetében: $p < 0,001$). A három dimenzió tekintetében nem látható számottevő különbség.

H2: A pKRV-II skáláit vizsgálva, az összetartozó mintás t-próba eredményei alapján látható, hogy a pKRV-II egyezkedési folyamatában a férfiak kommunikációja szignifikánsan dominánsabb volt, mint partnereiké ($t(df) = 2,158(154)$; $p =$

0,032), míg a konstruktivitásnál a nők értéke volt magasabb, de a különbség nem szignifikáns ($t(df) = -0,973(154); p = 0,332$). Az érzelmi közelség dimenzió szintén a nők értékei voltak szignifikánsan, kis mértékben magasabbak ($t(df) = -8,459(154); p < 0,001$). Érdekes azonban a Cohen féle d értékeket is figyelembe venni, mely szerint a nemek közötti különbségek mindösszesen kis vagy közepes mértékűek. A pKRV-II skáláinak belső konzisztenciáját vizsgálva azt találtam, hogy a férfi érzelmi közelségén (0,532) kívül mindegyik dimenzió Cronbach Alfa α 0,6 feletti, a dominancia értéke mindkét nemnél 0,7 feletti.

H3: A pKRV-II konvergens validálásánál összességében elmondható, hogy szinte mindegyik vizsgált skálánál kimutatható összefüggés ($p < 0,1$) volt a DCI-H és a RAS-H valamelyik alskálájával. Korreláció esetében az összefüggések nagysága $r = \pm 0,172$ és $0,302$ közötti, APIM esetében $r = \pm 0,182$ és $0,244$ közötti voltak.

H4: Az egyezkedési folyamat során a Diádikus Multilevel Modell a férfiaknál nem jelzett szignifikáns változást, míg a nők konstruktivitásában szignifikáns, kismértékű csökkenést mutatnak az eredmények a tíz tábla megbeszélése során ($\beta = -0,019; p = 0,020$). Ehhez érdemes hozzátenni, hogy a nők

konstruktivitása a folyamat kezdetén eleve magasabb volt ($\beta = 0,103$ $p = 0,077$), ezért egy kismértékű közeledés is látható a két nem tagjai között az egyezkedési folyamat végére.

H5: A Diádikus Multilevel Modell 2., párok közötti szintjét vizsgálva egy szignifikáns aktor és egy partner hatást találtam. A jellemzően érzelmileg közelebbi válaszokat adó férfiak konstruktívabbak is ($\beta = 0,088$; $p = 0,040$). A jellemzően dominánsabb válaszokat adó férfiak partnerei pedig általában kevésbé konstruktív válaszokat adnak ($\beta = -0,094$; $p = 0,023$). A többi párok közötti hatás nem volt szignifikáns.

H6: A Diádikus Multilevel Modell 1. szintjén, a páron belüli folyamatok tesztelésénél egy szignifikáns partnerhatás emelkedett ki, ami szimmetrikus a két nemre nézve. Amikor a férfi a saját átlagához viszonyítva dominánsabb választ adott, akkor a női partnere válasza konstruktívabb volt ($\beta = 0,062$; $p = 0,023$). A hatás fordítva is érvényesült, amikor a saját átlagához képest dominánsabb volt a nő, akkor a férfi partnere válaszolt konstruktívabban ($\beta = 0,079$; $p = 0,002$). A többi páron belüli hatás nem volt szignifikáns.

5. Következtetések

Összességében eredményesnek találom a kutatásomat, mert sikerült létrehozni a pKRV-II-t, aminek kódolási folyamata egy hosszabb betanulási folyamat után megbízható, valamint a pKRV-II három dimenziója nemekre külön bontva, hat skálaként megbízhatóan működik. Más módszerű, párkapcsolat vizsgálatára alkalmas mérőeszközök eredményeivel összevetve a pKRV-II eredményeit, számos összefüggést találva, sikeresen validáltam a tesztet, mely alkalmas a párkapcsolati működés megismerésére egy új aspektusból. Segítségével tovább bővíthettük ismereteinket a párkapcsolatai működésről. Az APIM és a Diádikus Multilevel Modellt használva rávilágítottam olyan összefüggésekre, mint például, hogy azoknak a nőknek alacsonyabb a konstruktivitása, akiknek a férfi partnerei jellemzőbben dominánsabban kommunikálnak, illetve azoknak a férfiaknak magasabb a konstruktivitása, akik érzelmileg közelebbi kapcsolatban beszélnek a párjukkal. Ezek mellett megerősítően hatott, hogy érdemes a Rorschach táblák egyezkedési folyamatát használni, különösen a pKRV-II értékelési módszerével. Ezáltal a fent említett általános jelenségek mellett kitűntek különleges, ezektől eltérő működésmódok: amikor a magasabb dominancia magasabb konstruktivitást okoz a partner viselkedésében mind a két nemnél. Az egyezkedési folyamat elejére jellemző magasabb női

konstruktivitás kismértékű csökkenését a partnerrel való összecsiszolódással és a felszólító jellegek befolyásoló hatásával is magyaráztam. Mindezek alapján tudom ajánlani kutatások stabil mérőeszközeként is.

Alkalmasnak találom párkapcsolati tanácsadásban és terápiában való használatra is, hozzá téve, hogy most nem klinikai mintán végeztem a kutatást, ezért érdemes lenne ilyen mintán további vizsgálatokat végezni. A kutatási minta mérete, több helyen korlátozta az elemzések lehetőségeit, így további kutatások növelhetik az eredmények megbízhatóságát.

A pár kommunikációjában ismétlődő jelenségek azonosításában is hasznos a teszt alkalmazása, melyek a személyek és párosuk elakadásainak megértésében elengedhetetlen, és ezt a tudást visszaforgatva a terápiába, már tudnak dolgozni, érdemben változtatni rajta. Úgy gondolom, hogy a pKRV-II módszer kifejlesztése segíti a fent említett terápiás munkát, hiszen a pKRV-II felvétele után könnyebb felismerni a pár közösen összehozott játszmáit, és a rájuk jellemző pozitív vagy negatív egyedi „táncukat”.

Összességében a kutatásomban kapott eredmények több ponton elgondolkoztathatják a kutatókat, a terapeutákat és még a párokat is. Megéri-e a férfiaknak általánosabban

dominánsabbnak lenni, amivel elveszthetik társuk konstruktivitását? Hozzáteve, hogy adott esetekben hasznos tud lenni a dominancia egy feladat megoldásában, ahogy a kutatás során is kiderült. Lehet-e bízgatni a férfiakat pozitív érzelmeik kifejezésére, ami segíti a feladatban való bevonódásukat és a magasabb konstruktivitást? Mindehhez viszont hozzátartozik, hogy ha jobban kifejezik a férfiak az érzelmeiket, utána a párjuktól is jobban elvárják, hogy a nők is érthetőbben kommunikálják feléjük az őket közösen érintő stresszhelyzeteket.

6. Saját publikációk jegyzéke

Disszertáció témájában készült publikációim:

- 1) Tóth-Vajna, R., Bagdy, E., Lakatos, C., Szatmári, Z., & Martos, T. (2024). The Processometric Consensus Rorschach Test (pCRT-II) – An Improved Evaluation System. *Rorschachiana*, 45(1), 83-103.
- 2) Tóth-Vajna R., Vargha A., & Császár N. (2013). A Rorschach-teszt szexuális válaszainak változása az elmúlt 40 év során. *Alkalmazott Pszichológia* 13(4), 7—21.
- 3) Martos T., Sallay V., Szabó T., Lakatos Cs., & Tóth-Vajna R. (2014). A Kapcsolati Elégedettség Skála magyar változatának (RAS-H) pszichometriai jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 15(3), 245—258.
- 4) Martos J., Sallay V., Szabó E., Tóth-Vajna R., Martos T. (2018). Diádikus stressz és megküzdés – elméleti modellek és alkalmazások. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 19(1), 33—54.
- 5) Martos T., Sallay V., Tóth-Vajna R. (2022). Páros Megküzdés Kérdőív (Dyadic Coping Inventory, DCI). In Horváth Zs., Urbán R., Kökönyei Gy., Demetrovics Zs. (Ed.), *Kérdőíves módszerek a klinikai és egészségpszichológiai kutatásban és gyakorlatban I.* (pp. 253—258). Budapest: Medicina Könyvkiadó Zrt.
- 6) Martos T., Sallay V., Tóth-Vajna R. (2016). Dyadic Coping in Hungarian Couples. In M. K. Falconier, A. K. Randall & G. Bodenmann (Ed.), *Couples Coping with Stress: A Cross-Cultural Perspective* (pp. 170—186). New York: Routledge.

Nem a disszertáció témájában készült publikációim:

- 7) Martos T., Lakatos Cs., & Tóth-Vajna R. (2014). A Remény Skála magyar változatának (AHS-H) pszichometriai jellemzői. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika* 15(3), 187—202.